



75 година формирања
партизанске авијације НОВЈ 1942. године

ВАЗДУХОПЛОВНИ

Издаје: Удружење пензионисаних војних летача
и падобранаца Србије. ЗЕМУН, Штросмајерова број 1
www.udruzenjepvlps.org



БИЛТЕН
Број 65, мај 2017. године

ВАЗДУХОПЛОВСТВО НОВЈ 1942. - 1945.



Прва ваздухопловна база Ливно јесен 1943. године

Ваздухопловство Народноослободилачке војске Југославије добило је прве авионе 21. маја 1942. године, када је на слободној територији код Приједора дејствовала „партизанска авијација“. Тада је на аеродром Урије код Приједора слетео пилот Фрањо Клуз, са њим је на авиону „Потез-25“ летео авиомеханичар стрелац Ивица Митрачић, који је пре тога уредио први аеродром у Међувођу. Итог дана слетео је са авионом „Бреге-19“ пилот Руди Чајавец са механичаром Милутином-Мишом Јазбецом. Тако је настала „партизанска авијација“.

Након формирања Прве, а потом и Друге ескадриле НОВЈ, школовања више стотина ваздухопловаца у Совјетском Савезу, у јесен 1944. године формирано је, по основу помоћи СССР осам ваздухопловних пукова – група од две ваздухопловне дивизије у Југославији, потом још два пука у СССР-у, тако да је 1945. године, на крају рата Ваздухопловство Југословенска Армија је имало десет ваздухопловних пукова, транспортну групу, ескадрилу за везу и пилотску школу.

Скромно је обележена 75-та годишњица ваздухопловства НОР-а, а УПВЛПС је и овом приликом показало да не заборава ваздухопловне хероје, светле примере из наше прошлости и доследне борце за слободу рода свога.



Прва ескадрила НОВЈ пријем ратне заставе

115 ГОДИНА ПИЛОТА СРБИЈЕ



Група првих српских пилота у школи „Блерио“ Етамп, Француска 1912. године

Последње дана априла 1912. године, у рано јутро брзим возом кренула је мала група српских питомаца за Француску.

Пилотске школе у то време, биле су цивилне и приватне, налазиле су се у градићу Етамп, шездесетак километара од Париза. Пилотске школе су носиле имена чувених француских авијатичара Мориса Фармана и Луја Блериоа. Једна се звала „Фарман“, а друга „Блерио“ обе са седиштем у Етампу.

У пилотској школи „Фарман“ кандидати за пилоте су обучавани на авионима типа *Фарман*, који су били двокрилци (биплани). Ту су распоређени: поручник Јован Југовић, наредник Михаило Петровић и поднаредник Војислав Новичић.

У школи „Блерио“ обука је провођена на авионима једнокрилцима (моноплан) типа *Блерио*. Ту су распоређени: поручник Милош Илић, потпоручник Живојин Станковић и поднаредник Миодрог Томић.

Летачка обука српских питомаца пилота почела је 21. маја 1912. године, а само месец и по дана касније први је самостално полетео наредник Михаило Петровић. Он је први и добио диплому пилота по правилима ФАИ број 979. од 2. августа 1912. године. Убрзо су и остали српски пилоти добили пилотске дипломе. Тако је Србија окрилатила.



Група првих српских пилота у школи „Фарман“ Етамп, Француска 1912. године

ВЗ МОМА СТАНОЈЛОВИЋ СПРЕМАН ЗА РЕМОНТ ШЕСТ РУСКИХ АВИОНА МИГ 29

Ваздухопловни завод Мома Станојловић у Батајници је спреман за ремонт шест мигова 29, који би требало да стигну из Русије, каже директор Деспот Јанковић.

Јанковић очекује да ће Завод и српско војно ваздухопловство поново "узлетети" и да ће мигови бити ремонтовани у Србији заједно са колегама из Русије по истом моделу као што је то урађено са пет наших мигова 29 током 2007. и 2008.

"Апсолутно смо спремни да то урадимо добро, професионално и одговорно као и прошли пут, чак и боље. Несумњиво је да наша страна може тај посао да уради квалитетно", нагласио је челник Ваздухопловног завода који је прошле године прославио век постојања.

Јанковић истиче да због уговора не може да износи детаље о предстојећем послу, јер би за то морала да се сагласи и руска страна, али је рекао да ће Србија урадити "искључиво део радова који може квалитетно да обави, док ће остало бити демантирано и послато на ремонт у Русију".

Према његовим речима, по завршетку ремонта у Русији, све ће бити враћено у Србију и ићи ће по ранијем моделу - монтажа, завршна испитивања на земљи и завршна летна испитивања, објаснио је он.

Реч је о ремонту шест МИГ-ова из састава Ваздушно-космичке снага Русије, као и постојећа четири мига који ће бити опремљени најсавременијим наоружањем, радарима, оптоелектронским системима и уређајима везе, а цео посао коштаће Србију 185 милиона евра, речено је раније Тањугу у Министарству одбране.

Како је рекао Јанковић, предстојећи ремонт биће добра прилика да науче нешто ново од колега из Русије, с обзиром на то да су они конструисали тај авион и ремонтују га толике године. (02.05.2017. године, Тањуг)

ЂОРЂЕВИЋУ ДОСТАВЉЕНИ ИЗВЕШТАЈИ О ПАДУ ВОЈНОГ АВИОНА КОД ШАПЦА

Министру одбране Зорану Ђорђевићу представљени су извештаји комисија о удесу авиона "супер галеб Г-4", а он је том приликом истакао да министарство у потпуности сарађује са надлежним истражним органима у вези са удесом, као и да ће, по налогу тужилаштва, извештаје предати надлежном тужиоцу.

Ђорђевићу су данас представљени извештаји комисија које су формирали начелник Генералштаба Војске Србије и командант РВ и ПВО Војске Србије, ради утврђивања околности удеса авиона "супер галеб Г-4", као и извештај Инспектората одбране.

Одмах након удеса школско-борбеног авиона "супер галеб Г-4" РВ и ПВО Војске Србије, министар одбране је, у оквиру својих надлежности, дао налог Инспекторату одбране да изврши инспекцијски надзор.

Начелник Генералштаба Војске Србије формирао је Комисију за утврђивање околности настанка ванредног догађаја.

Такође, по службеној дужности, командант РВ и ПВО формирао је стручну Комисију за основно испитивање ваздухопловног удеса, ради утврђивања чињеница под којима се десио удес и узрока настанка удеса ваздухоплова.

Авион "супер галеб Г-4" срушио се током извођења редовне летачке обуке, 7. априла ове године у околини Шапца, а у удесу су страдали потпуковник Ненад Ђулибрк из Команде РВ и ПВО и капетан Дејан Пандуровић из 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде РВ и ПВО.

Са садржајем извештаја министра су упознали директор Инспектората одбране генерал-мајор Горан Радовановић, начелник Управе за оперативне послове ГШ ВС бригадни генерал Душко Жарковић и потпуковник Милан Јелић из Команде РВ и ПВО Војске Србије. (Тањуг 12. мај 2017)

ВАЗДУХОПЛОВНА ХРОНОЛОГИЈА

1. јуна 1924. године, изашао је први број листа „Наша крила“ - органа југословенског аероклуба „Наша крила“.

8. јуна 1913. године, формирано је Аеропланско одељење првог позива народне војске, у којем су била три авиона *Блерио*, пилоти и потребно људство. Командир је био *Милош Илић*. Истовремено је формирано и Балонско одељење, састава 2 балона, које је ушло у састав Пиротског утврђеног логора. Командир је био капетан *Јован Југовић*.

9. јуна 1953 године, први *Ф 84-Г Тандерџет*, слетео је на батајнички аеродром.

9. јуна 1999. године, у Куманову је потписан Војно-технички споразум којим је одређен рок од 11 дана за повлачење војске СРЈ са Косова и Метохије, након чега су у покрајину дошле јединице Кфора, претежно из земаља чланица НАТО. Тиме је прекинута бомбардовање СРЈ, а Савет безбедности УН усвојио је Резолуцију 1244.

10. јун 1999. године, јединице Војске Југославије су, на основу Војно-техничког споразума потписаног дан раније у Куманову, почеле повлачење са Косова и Метохије.

14. јуна 1884. године, у селу Влачки код Крагујевца, рођен је *Михаило Петровић*. Он је био наш први школовани пилот авиона и наша прва ваздухопловна жртва, а друга у свету. Погинуо је код Скадра 20. марта 1913. године.

17. јуна 1927. године, формиран је „Аеропут“, прво југословенско предузеће за ваздушни саобраћај.

18. јуна 1915. године, српска војска је поставила станице за осматрање ваздушног простора на 13 места, ради означавања правца лета непријатељских авиона. Овај датум се данас обележава као Дан рода ВОЈ (ИН) (ваздушно осматрања и јављања) Војске Србије.

18. јуна 1927. године, из Париза је на новосадски аеродром слетео авион *Потез-25*.

20. јуна 1913. године, на летелишту код Куманова, село Војник, извршени су први летови српских пилота. Направљено је око 20 летова у близини Војника, Куманова и Страцина.

20. јуна 1918. године, на Солунском фронту је зачета идеја о формирању домаће ваздухопловне индустрије. Тада је командант Ваздухопловне команде потпуковник Петар Мирковић предложио да се ангажују ваздухопловни инжењери за оснивање домаће индустрије авиона.

21. јуна 1913. године, рођен је *Милета С. Протић*, мајор авијације-пилот, командир Прве ескадриле НОВЈ.

27. јуна 1876. године, у Суботици је рођен *Иван Сарић*, пионер нашег ваздухопловства.

29. јуна 1913. године, Балонско одељење српске војске је стигло у Пирот и постављено у месту Јамин Рид, југоисточно од Пирота, са задатком да осматра долину Нишаве у правцу Цариброда.

Обележена 75 годишњица ваздухопловства НОВЈ “ПИЛОТ ХЕРОЈ МИЛЕТА ПРОТИЋ”

Поводом седамдесетпете годишњице од настанка партизанске авијације, претече ваздухопловства у НОР-у, чланови УПВЛПС посетили су село Товаришево у Бачкој, родно место команданта Прве ескадриле НОВЈ и положили цвеће на спомен-обележје мајору Милети Протићу, пилоту хероју који је јуначки погинуо на борбеном задатку децембра 1944. године.

Слободарство, патриотизам, несебично жртвовање у одбрани отаџбине и народа краси мештане Товаришева тог питома сета у срцу Бачке, и посебно породицу Протић из које је поникао пилот херој Милета Протић. Кад путник намерник дође у село дочекаће га у центру неколико спомен-обележја која симболиком илуструју родољубље мештана. Посебно место имају борци и ратни добровољци и три историјске личности.

Прво спомен-обележје је посвећено доласку војда Карађорђа Петровића у Товаришево, када је после слома Првог српског устанка, преко Саве и Дунава доша у Бачку на своме путу према Русији. Војда је дочекао прадеда Милете Протића. Том историјском догађају постављено је спомен обележје у центру села. Споменик је у одличном стању и провлачи пажњу својом оригиналношћу и лепотом.

Друго спомен обележје посвећено је српским одбровљцима у ослободилачким ратовима,

док је треће посвећено видовданском хероју српства Гаврилу Принципу. И тај споменик је у одличном стању и достојно зрачи својом симболиком, као и претходни.

Четврто спомен обележје посвећено је погинулим борцима у НОР-у 1941.-1945. године и пилоту хероју Милети Протићу, команданту Прве ескадриле НОВЈ, који се налази у парку у центру села.

У саставу тог комплекса налази се у авион „522“ посвећен Милети Протићу. Ово спомен обележје је помало руинирано, а авион је у веома лошем стању. Међутим, ускори ће бити реновиран споменик и обновљена боја на авиону, који је доста пропао.

Секретар месне заједнице Товаришево Сава Данилов и мештанин Јован Ранисављевић, домаћини ваздухопловним ветеранима, обавестили су их да су обезбеђена средства да се спомен-обележје реконструише и доведе у стање у какво му доликује.

У разговору са представницима села, председник и чланову УПВЛПС истакли су значај неговања традиција и одали им признање за досадашњи труд да се споменик Милети Протићу чува и одржава, као и за оно што треба да се учини на рестаурацији исторј. Такође, обећали су сву помоћ коју могу пружити око уређења спомен комплекса и постављања информативних плоча крај споменика и у основној школи у Товаришеву која носу име „Милета Протић“.

Основној школи и месној заједници уручене су књиге у издању УПВЛПС у знак признања и захвалности за рад и труд на неговању ваздухопловних традиција, а поводом јубилеја 75 година ваздухопловства НОР-а.

Чланови УПВЛПС су одали пошту и положили цвеће пред споменик Милети Протићу и погинулим мештанима у НОР-у, а потом су обишли споменик Војду Карађорђу и Гаврилу Принципу.

На крају обишли су у споменик Милети Протићу на сеоском гробљу у Товаришеву. Током путовања чланови УПВЛПС обишли су и Бач, Вајску и Бођане.

Наведена активност је проведена у плану и програму УПВЛПС за обележавања јубилеја у 2017. години, сопственим снагама и средствима и на опште задовољство чланова. То је њихов допринос и пример неговања слободарских, ратнички и војничких и ваздухопловних традиција.

МИЛЕТА ПРОТИЋ

Милета С. Протић рођен је 21. јуна 1913. године у Товаришеву, општина Бачка Паланка у имућној српској породици. Било их је петоро деце, два сина и три кћери. Отац Станко био је угледни политичар, члан Југословенске радикалне заједнице



Испред споменика борцима НОР-а и Милети Протићу у парку у центру Товаришева

(ЈРЗ) и народни посланик после Првог светског рата, инвалид, без једне ноге. Његова браћа, Милетини стричеви били су напредни људи. Милета је завршио четири разреда основне школе у родном Товаришеву 1923. године, а затим четири разреда Грађанске школе у Бачкој Паланци 1927. године и гимназију у Сомбору, а 1931. године,



Мајор Милета Протић

упркос противљењу оца уписао се у Поморску војну академију, коју је завршио 1934. године. Након тога постао је ваздухопловни извиђач и пилот хидроавиона.

Априлски рат 1941. године затиче га у бази Дивулге, одакле након усташке издаје и побуне, земаљским ешаленом, уз борбу са двадесетак војника одлази у Боку Которску. Ту је за једну ноћ извршио преобуку на хидроавиону До-Х и са њим у групи којој је био на челу Владета Петровић, прелетео у базу РАФ-а близу Каира. Хидропланска ескадрила дејствује до маја 1942. године, а капетан Милета Протић извршава око 150 борбених задатака.

Почетком 1944. године прикључује се групи која је припремана да прими ловце „Спитфајер“ и 22. априла стаје на чеку скардрона, односно Прве ескадриле НОВЈ. Летео је храбри командир на борбеним задацима неустрашиво са обале Италије и тукао фашисте на југословенском тлу, где је и погинуо 19. децембра 1944. године код Жепча у Босни и Херцеговини. Имао је 31 годину.

Златомир ГРУЈИЋ
фото, Ненад ГРУЈИЋ



Испред спомен авиона Милети Протићу у парку у центру Товаришева

Руска војска до краја године добија нови ловац Су-35С

Руска војска ће до краја године добити нови ловац Су-35С, а неопходно је само да се сва тестирања заврше, рекао је заменик министра одбране Русије Јуриј Борисов.



„Тренутно се ради на тестирању преко 40 авиона. Очекујемо да ћемо до краја године завршити тај процес, а авиони ће почети да се експлоатишу“, рекао је он.

Борисов је прецизирао да тестирања подразумевају проверу ефикасности примене новог наоружања када је реч о маневрисању при великим брзинама, али и проверу технике и опреме.

Он је навео и да су пилоти који су управљали том летицом приликом борбених дејстава у Сирији изузетно високо оценили ефикасност Су-35С, као и његове борбене карактеристике.

Руски политичар је додао и да рад на финализацији најновијег ловца Т-50 тече по плану, као и да ће крајем године почети његово тестирање. Објављено: 31.05.2017.год. VOSTOK rs.

Египатска авијација бомбардовала терористе у Либији

Египатска авијација извела је шест напада на положаје терориста на либијској територији у области града Дерна, саопштили су медији. Портпарол египатске војске Тамер ел Рифаи рекао је да су гађани кампови терориста. Оружане снаге су обећале да ће објавити саопштење након ове операције.

Напади египатске авијације на циљеве терориста на истоку Либије изведени су у координацији с оружаним снагама ове земље, изјавио је главни командант Ваздушних оружаних снага Либије, генерал Сакар ел Џаруши.

Председник Египта Абдел Фатах ел Сиси саопштио је да је Египат спреман да напада терористе како у земљи, тако и изван њених граница. Он је нагласио да су терористи не само они који врше терористичке нападе него и они који их подржавају и финансирају.

Неопходно је „казнити државе које подржавају тероризам, а не мирити се с тим“, рекао је Ел Сиси. Према његовим речима, Египат се бори против тероризма „у име целог света“.

Данас је у египатској провинцији Минији, у оружаном нападу на коптске хришћане, погинуло 35 особа, међу којима су и деца, а 25 особа је рањено. Непознати нападачи су из два аутомобила отворили ватру на аутобус који је превозио коптске хришћане. Објављено: 27.05.2017.год. VOSTOK rs.



Мађарска добила ремонтване хеликоптере Ми-17, намерава да ремонтује десантно-јуришне Ми-24

Како преноси Jane's Defence Weekly, влада Мађарске је, уместо планиране набавке нових или половних хеликоптера, одлучила да ипак ремонтује десантно-јуришне Ми-24 из састава својих ваздухопловних снага. Ови хеликоптери, који нису оперативни већ неко време, највероватније ће бити послати на општу оправку у Русију.

Након ове одлуке, мађарски министар националне економије Mihaly Varga поднео је захтев за измену буџета за 2017. годину који би укључивао и 36 милиона долара који су предвиђени за ову намену. Истовремено, министар одбране Мађарске Istvan Simicsko је провладином дневном листу Magyar Idok рекао да би након ремонта и могуће модернизације хеликоптери Ми-24 имали продужен животни век до 2024. године.

Мађарска је од 1978. до 1995. примила у наоружање 59 хеликоптера Ми-24. Прва 4 Ми-24Д стигла су још давне 1978. затим је 1980. било уведено 16 а 1985. још 10 Ми-24Д. Потом је 1986. 87. хеликоптерски пук у бази Szentkirályszabadjaа попуњен и са 11 Ми-24В. Јула 1995. из Немачке је стигло 12 половних Ми-24Д и 6 Ми-24П од којих су активирана само два Ми-24П.

Овај тип хеликоптера приземљен је 2013. а по информацијама из 2016. у инвентару хеликоптерског батаљона 86. хеликоптерског пука у бази Солнок се воде три Ми-24Д, 6 Ми-24В и два Ми-24П. Ова јединица је међутим угашена а планирано је да се формира нови пук у који ће ући и транспортни хеликоптери.

У међувремену је руски Центар за анализу трговине наоружањем у свету (САМТО) објавио да су у Мађарску 20. и 21. маја са ремонта из Русије стигла 4 транспортна хеликоптера Ми-17. Пренесено је и да је буџет за овај посао износио 14 милиона долара, да је тендер за ремонт Ми-17 расписан у фебруару 2016., да би у јулу исте године био потписан и уговор са руском компанијом „Хеликоптери Русије“.

Тада је било речено да ће се ремонт одвијати у Новосибирском ремонтном заводу (АО НАРЗ) и да ће након радова хеликоптери имати увеличан ресурс за 2000 сати налета или 10 година службе Tango six 31. мај 2017.



„Airbus Helicopters“ у Кини отвара фабрику за производњу хеликоптера Х135

Компанија „Airbus Helicopters“ отвара у Ћингдау фабрику за производњу летелица Х135 (H135 Final Assembly Line – FAL) што ће бити не само прва „Аирбус Хеликоптерс“ фабрика него и прво постројење западне индустрије овог типа (хеликоптери) у Кини, саопштио је европски произвођач. Споразум потписан у јуну 2016. предвиђа завршну производњу за 100 Х135 летелица у наредних десет година, а прва од њих требало би да из кинеског постројења изађе средином 2019. године. ФАЛ ће имати капацитет да годишње произведе 18 Х135, речено је у компанији. Фабрика ће се налазити у источној Кини, у граду Ћингдау у провинцији Шандуг. Њен завршетак очекује се до 2018. године.

Ваздухопловни билтен излази месечно. Примерци су бесплатни за чланове УПВЛПС. Текстовете написали, уредили и припремили Златомир Грујић и Милан Ракић. Е-пошта: zlgurjic@gmail.com
www.udruzenjepvlps.org